

3. Форрестер Д. Мировая динамика / Джей Форрестер; [пер. с англ. А. Ворошук, С. Пегов]; под ред. Д. Гвишиани, Н. Моисеева. М. : ООО Издательство АСТ; СПб.: Terra Fantastica, 2003. 379 с.

4. Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2023 рік. URL: <https://media.poda.gov.ua/docs/5ljfvarg/programa-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvytku-poltavskoyi-oblasti-na-2023-rik.pdf>

5. Стратегія Полтавської міської територіальної громади на 2023-2027 роки. URL: <https://www.rada-poltava.gov.ua/display/22907>

РОЗДІЛ 5

ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ Й ТУРИЗМУ.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ

З ТУРИЗМУ

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ ТА СОЛІДАРНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ, ЇХ

СПЕЦИФІКА ТА ЗНАЧЕННЯ

А.І. Василенко

nvasilenko704@gmail.com

В.С. Пацюк

viktoriia.patsiuk@gmail.com

*кафедра туризму та економіки Криворізького державного педагогічного
університету, м. Кривий Ріг*

Повномасштабне вторгнення до нашої країни двояко позначилось на туристичній діяльності: з одного боку туристична сфера зазнала значних викликів, з іншого активно почали розвиватись нові види туризму: військовий, темний, волонтерський та солідарний. Якщо етичність розвитку військового та темного туризму в наші дні викликає дискусії, то становлення волонтерського та солідарного туризму сприймається однозначно позитивно.

Проблематика волонтерського та солідарного туризму відносно нова і в науковій літературі різновекторно висвітлюється лише з ХХІ сторіччя. Однак вже наявні значні наукові доробки як іноземних: С. Веарінг, Н. МакГехі, М. Калланан, С. Томас, К. Картер, Дж. Батчер, П. Сміт, Х.Л. Сін, так і вітчизняних вчених: І.І. Смірнов, О.О. Любіцева, В.К. Кіптенко, М.О. Растрова, О.О. Долинська, І. Кирилюк, Л. Швертко, М. Геваковська, В. Бойко. Свій внесок у дану проблематику намагались зробити і автори даного дослідження [4].

Український волонтерський рух – явище поки відносно молоде. До 2014 р. волонтерство у нашій країні розвивалося досить повільно, особливо коли порівнювати з іншими країнами. Як свідчить рейтинг «World Giving Index», 2010 р. Україна посідала лише 150-е місце у світі (тільки 5 % населення було залучено до волонтерської роботи), але Революція Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі все змінили. На першому етапі збройної агресії в лютому-квітні 2022 р. сотні тисяч людей знов розпочали волонтерську діяльність задля допомоги співгромадянам в організації опору російської агресії, надання

медичної та психологічної допомоги постраждалим, евакуації та розміщенню мільйонів внутрішньо переміщених осіб [5].

Волонтерська діяльність в багатьох випадках трансформувалась у волонтерський туризм, основними напрямками якого в Україні є:

Соціальна допомога: адресна допомога постраждалим громадянам від бойових дій, можливість виказати емпатію, персональна доставка або передача матеріальної допомоги, допомога вимушеним переселенцям, у яких частково чи повністю знищено власне майно, що змусило їх переїхати до інших більш безпечних регіонів України.

Фізична допомога: практична допомога у відновленні пошкодженого або зруйнованого помешкання цивільного населення, прибирання території тощо.

Допомога тваринам: евакуація чотирилапих, забезпечення притулків усім необхідним, пошук нових домівок.

Інформаційний фронт: протидія дезінформації та пропаганді, блокування ворожих ресурсів, поширення правдивої інформації в ЗМІ, інтернеті та соціальних мережах, захист інформації та кібербезпека.

Медична допомога: здача крові, робота в медичних закладах, лекції з тактичної медицини, медико-евакуаційна діяльність з гарячих точок.

Психологічна допомога: безкоштовні онлайн-консультації, допомога людям, що відчувають тривогу, мають панічні атаки чи депресивні стани.

Правова допомога: безкоштовні юридичні консультації для людей, що постраждали від російської агресії, фіксація та документування воєнних злочинів

Туристична підтримка: проведення екскурсій для переселенців та інших категорій на волонтерських засадах, організація походів з метою психологічного розвантаження певних категорій населення.

Доволі часто і в науковій літературі і в різних джерелах публіцистичного спрямування відбувається ототожнення понять волонтерського та солідарного туризму. Однак дані поняття дещо різняться. Як правило під солідарним туризмом розуміють мандрівки, в ході яких відбувається усвідомлена підтримка місцевих громад і локального бізнесу. Британські вчені С. Дольнікар та С. МакКеб визначають солідарний туризм як дії, пов'язані з туризмом, що вживаються урядами, туристичним бізнесом і туристами для допомоги людям, які страждають під час і після криз, що ґрунтуються на співчутті до людей, почутті єдності та спільному розумінні суспільних стандартів і обов'язків [1]. Тоді як за визначенням О. Долинської, волонтерський туризм – це форма туризму, яка включає в себе можливість відвідати іншу країну, регіон або місто, але не тільки з метою відпочинку і розваг, а й для того, щоб взяти участь у волонтерських програмах та виконувати роботу, що допоможе місцевому населенню або природному середовищу [2].

Тож можемо спробувати виділити спільні та відмінні риси зазначених видів туризму.

**Порівняльний аналіз волонтерського та солідарного туризму
(розроблено автором)**

<i>Основні аспекти</i>	<i>Спільне</i>	<i>Відмінне</i>
Мета подорожі	Обидва види туризму спрямовані на співпрацю з місцевими спільнотами та підтримку їхнього розвитку.	Волонтерський туризм має за мету надання певних послуг або допомоги місцевим громадам, в той час як солідарний туризм акцентується на підтримці місцевих громад та локального бізнесу без фізичної допомоги.
Взаємодія з місцевими жителями	У обох випадках існує взаємодія з місцевими жителями, хоча форми цієї взаємодії можуть відрізнятися.	Учасники волонтерського туризму активно беруть участь у виконанні робіт або наданні послуг, тоді як у солідарному туризмі акцент робиться на вивченні культури, спілкуванні з місцевими жителями та підтримці місцевих підприємств.
Соціальний екологічний аспекти	Обидва види туризму покладають акцент на соціальний та екологічний добробут.	У волонтерському туризмі відвідувачі долучаються до фізичного виконання певних ініціатив, наприклад, висадка дерев. У солідарному туризмі це представлено участю в тематичних акціях або фінансовій підтримці.
Фінансування	Переважає бюджетний формат подорожей, хоча бувають і виключення.	Фінансування може відрізнятися, деякі організації можуть надавати певні послуги у волонтерському туризмі у обмін на волонтерську роботу, тоді як у солідарному туризмі учасники можуть платити за пакетні тури або використовувати альтернативні моделі фінансування.

Якщо в теоретичному контексті можна вести дискусії щодо відмінностей волонтерського та соціального туризму, то в практичному аспекті акцентується необхідність їх синхронного розвитку. Зокрема, 17 червня 2022 року відбувся Міжнародний воркшоп «Солідарний та волонтерський туризм, як інноваційні види туризму в умовах війни та повоєнної відбудови України» співorganizаторами якого виступили Університет Камеріно (Італія) та географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. За результатом роботи воркшопу було прийнято рішення створити спільну робочу групу у складі викладачів та студентів географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Університету Камеріно (Італія), Академії сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі та інших зацікавлених сторін з метою подальшої розробки презентованих та інших проектів із солідарного та волонтерського туризму в умовах війни та повоєнного відновлення України [3]. На необхідності уже зараз на державному рівні спонукати туристів відвідати Україну саме з метою волонтерського та солідарного туризму, як тільки це буде можливо з точки зору безпеки перебування наголошує Асоціація туроператорів внутрішнього туризму. У 2022 році представниками асоціації було проведено волонтерсько-солідарні поїздки,

які були ініційовані для знайомства з туристичними локаціями та розташованими там місцевими бізнесами. Дані заходи були реалізовані в рамках Проекту «Збереження культурної спадщини в контексті солідарної економіки» за фінансової підтримки USAID [6].

Розвиток волонтерського та солідарного туризму в Україні має велике значення з кількох причин:

Соціальна взаємодія та сприяння спільнотам: Волонтерський туризм допомагає сприяти соціальній взаємодії між місцевими жителями та відвідувачами. Це створює можливості для обміну досвідом, культурою та мовами, а також сприяє розвитку місцевих спільнот.

Підтримка місцевої економіки: Солідарний туризм сприяє розвитку місцевої економіки, оскільки він спонукає туристів вибирати місцеві товари, послуги та ресторани. Це стимулює підприємництво та створює нові можливості для місцевих жителів.

Збереження культурної спадщини: Волонтери часто беруть участь у проектах з охорони та відновлення історичних пам'яток та культурних об'єктів. Це допомагає зберегти культурну спадщину та сприяє її збереженню для майбутніх поколінь.

Екологічна стійкість: Волонтерський туризм може також сприяти збереженню природних ресурсів та екосистем, оскільки волонтери можуть брати участь у проектах з екологічної охорони, відновлення ландшафту та інших природоохоронних заходах.

Взаєморозуміння та толерантність: Волонтерський туризм сприяє розвитку взаєморозуміння та толерантності між різними культурами та народами. Це допомагає зменшити стереотипи та підвищує культурну обізнаність та відкритість.

Отже, розвиток волонтерського та солідарного туризму в Україні не лише сприятиме розвитку місцевих спільнот та економіки, але й сприятиме збереженню культурної та природної спадщини, а також сприятиме взаєморозумінню та толерантності.

Список використаних джерел

1. Dolnicar S., McCabe S. Solidarity tourism-How can tourism help the Ukraine and other war-torn countries? 2022. URL: <https://osf.io/preprints/socarxiv/4vcpz>

2. Долинська О.О. Перспективи розвитку волонтерського туризму в Україні // Актуальні проблеми розвитку освіти в сфері туризму, фізичної культури та спорту: матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Хмельницький, 21-22 березня 2023 р.). Хмельницький: ХГПА., 2023. С. 26-29.

3. Міжнародний воркшоп «Солідарний та волонтерський туризм, як інноваційні види туризму в умовах війни та повоєнної відбудови України». URL: <http://surl.li/rrilz>

4. Пацюк В.С., Василенко А.І., Святецький В.Ю. Волонтерський туризм: концептуальні засади // Географія та туризм: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (28 лютого 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Лоцмана П. І. Харків: ХНПУ ім.Г.С. Сковороди, 2024. С. 447-453.

5. Потапенко В., Двігун А. Нові соціальні рухи. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh>

6. Усвідомлення важливості солідарного та волонтерського туризму. URL: <http://surl.li/qwvuu>

ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МІСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В МІСТІ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ

О. В. Гладкий

o.gladkey@knute.edu.ua ,

В. Г. Жученко

v.zhuchenko@knute.edu.ua

Державний торговельно-економічний університет. м. Київ.

Туризм є одним із найважливіших та пріоритетних напрямків розвитку м. Кам'янець-Подільський, місто вже давно зарекомендувало себе як потужний туристичний центр України, а сьогодні пропонує широкий спектр послуг, оскільки має значний історико-культурний і рекреаційний потенціал. Останнім часом в місті значно покращився туристичний сервіс, збільшилася кількість туристів та зросли надходження від туризму до місцевого бюджету.

Сьогодні міський культурний туризм є одним із найбільш популярних та перспективних напрямків розвитку даної галузі в Україні. Основною метою міського культурного туризму є ознайомлення відвідувачів з історією, культурою, архітектурою, мистецтвом, пам'ятками історичних подій, природними та етнічними особливостями, сучасним життям громади тощо. Доцільно виділити наступні напрямки міського культурного туризму (рис. 1).

Таким чином, поняття культурного урботуризму передбачає особисту (дуже рідко колективну) подорож міськими визначними пам'ятками, вулицями, площами, кварталами, яка формується на основі генеральної мети подорожуючого та особливостей його сприйняття.

Як стверджує О. О. Любіцева, туристичний продукт являє собою комплекс туристичних благ, послуг та товарів, складений у вигляді програми і заходів з її реалізації. В міському культурному туризмі благом виступає власне унікальний культурний образ міста, внутрішнє перцепційне середовище, природні пам'ятки, особливості географічного положення та взаємного розташування ключових макроелементів міста, а послугою – виступає фізичне або віртуальне відвідування міста та використання всіх його благ і особливостей для туристичних потреб. Нарешті, товаром, як складовою турпродукту, в урботуризмі виступають продукти праці, що тісно пов'язані з містом та слугують для обміну і продажу в рамках здійснення туристичної діяльності. До них відносять різноманітні товари, призначені для потреб туристів в містах (картосхеми, путівники, обладнання та спорядження), а також різноманітні послуги готелів і закладів громадського харчування, транспорту, екскурсійних бюро тощо.